

Hans Kristian Mikkelsen

Rapport om 12. Nordiske Slavistmøde, arrangeret af Slaviska Institutionen vid Lunds Universitet, afholdt i perioden 6-11/8 1990 på Backagården, Höör.

Baggrund

Den første slavistiske lærestol i Norden blev oprettet ved Københavns Universitet i 1865 med Caspar Wilhelm Smith som professor, og med ham kom slavistikken fra begyndelsen af til ikke bare at omfatte sprogvidenskab, men også læren om slavernes litteratur, kultur, historie og samfundsforhold. Interessen for disse emner eksploderede efter 1945, og blandt de mange nye slavister i Norden opstod et behov for at samarbejde. Initiativtageren til 1. Nordiske Slavistmøde var professor ved Slavisk Institut i Århus, Adolf Stender-Petersen. Mødet foregik i 1952 og året efter stiftedes Nordisk Slavistforbund i Uppsala. Forbundet har siden arrangeret de Nordiske Slavistmøder samt fra 1954 udgivet tidsskriftet *Scando-Slavica*.

Efter at russisk forlængst var blevet et gymnasiefag i halen på Sputnikchokket i 1957 og gymnasireformen i 1958, oprettedes der nationale slavistforbund i de enkelte nordiske lande. Dansk Slavistforbund, som siden 1975 har udgivet tidsskriftet *Svantevit*, er stadig nært knyttet til Nordisk Slavistforbund, som nu fungerer som en koordinerende paraplyorganisation for de nationale forbund.

De nordiske slavistmøder foregår på skift i et af medlemslandene hvert tredje år. I år var arrangementet lagt i hænderne på Lunds Universitet og prof. L'ubomír Durovic, præsident for Nordisk Slavistforbund, og det var så heldigt, at det kom til at falde sammen med byens 1000 års jubilæum. (Denne sidegevinst var svenskerne ganske uvidende om, da de i 1987 påtog sig opgaven. Faktisk blev 950-året for byen fejret i 1970, men da historikere senere korrigerede oprindelsen til år 990, besluttede bystyret at holde fest igen.)

Temaer på årets møde

Ved mødets åbning dvælede Durovic naturligvis ved den nye situation, som slavistikken befinder sig i, idet der som bekendt i disse tider vendes op og ned på de slaviske samfundsforhold. Der vil i de kommende år, forudsat at den politiske udvikling varer ved, blive flere og flere forbindelser

mellem vore lande og de slaviske, hvilket igen stiller større krav til de højere læreanstalter i Norden. I den forbindelse noterede Durovic, at Norden stod rustet til denne opgave - dog med én uheldig undtagelse: **Danmark**. Her er slavistikken i løbet af det seneste tiår blevet sat på vågeblus, og man risikerer reelt, at faget dør ud. Durovic beklagede stærkt denne omvendte proportionalitet mellem samfundets behov og statens tildeling af ressourcer.

Slavismødet rummede ca. 50 foredrag, fordelt på syv sektioner, hvoraf nogle beskæftigede sig med **sprog** (to specielle: "slavisk sproghistorie i dag" og "metoder i semantikken" samt en generel: "slavisk sprogvidenskab") og resten med **kultur** i bredere forstand (tre specielle sektioner: "de slaviske landes kulturhistorie", "tolkning af litteraturen", "den litterære proces i Sovjetunionen i 1980'erne" samt en generel: "slavisk litteraturvidenskab"). De specielle sektioner indledtes alle med plenarforedrag. Et enkelt plenarforedrag, om miljøpolitik (Kristian Gerner), stod dog alene, eftersom der ikke havde været tilstrækkeligt forhåndstilmeldte foredrag til en sektion om dette ellers yderst aktuelle emne. Jeg vil i det følgende nøjes med at skitsere nogle hovedlinjer i foredrag, der beskæftigede sig med brændende kulturpolitiske spørgsmål.

Det generelle billede af situationen i Østeuropa, især Sovjetunionen, synes at være en fornemmelse af **opbrud og kaos** (Eigil Steffensen). Nedbrydningen rammer ikke blot det socialistiske samfundssystem, men også hele nationale kulturer i bredere perspektiv og det enkelte individ i snævrere perspektiv. Den ædleste opgave for kunsten, i form af teater, film og digtning, samt for filosofien er at bearbejde disse opløsningstendenser på en konstruktiv måde, sådan at der kan skabes nye holdepunkter og at det kan undgås, at den materielle udvikling, eller måske snarere ønskerne om en sådan, kommer til at træde den åndelige under fode.

Drømmen er at kunne manøvrere mellem Skylla og Karybdis, mellem den blinde kopiering af den vestlige kultur og isolationismens skyklapper. Inden for filosofien (Alex Fryszman), som traditionelt fungerer som kunstens - og politikens - rodneth, ser man således den århundredgamle opsplitning mellem dem, der er åbne over for Vesten (**zapadnikkerne**) og dem, der ønsker en samling af slaverne uden inficering fra vestlig side (**slavofilerne**). Gorbatsjov har hidtil manøvreret med succés i den politiske proces, men russerne er ikke opdraget til kompromisser og mellemønsninger.

Grundlaget for polariseringen mellem Øst og Vest, mellem de absolutte og de relative modeller, er langt ældre end "de tre stores" aftaler ved Jalta-

mødet (L'ubomír Durovic). De erkendelsesteoretiske skillelinjer kan i virkeligheden spores helt tilbage til to centrale hovedindflydelseskilder: den **jødiske** og den **græske** tradition. Disse er basalt forskellige: i den første er Guds ord lov, og mennesket har ingen ret til at ændre på Bibelen, men i den anden færdes guder og mennesker blandt hinanden. Den græske tradition giver mennesket mulighed for at udvide sin erkendelse kunstnerisk, filosofisk og teknisk. Det gør den jødiske ikke - her er den tvivlende filosofi bandlyst. Begge traditioner findes i Kristendommen. I katolicismens (og senere protestantismens) Vesteuropa genopdagedes Aristoteles i middelalderen, og resultatet var en blomstring inden for videnskab og kunst. I ortodoksiens Østeuropa har udvikling mod demokratisering af samfundets forskellige aspekter aldrig for alvor slået igennem, selvom der naturligvis er undtagelser - med Peter den Stores "åbning af døren mod Vest" som en af de første; kundskab er overvejende blevet betragtet som værende af det onde. Det er også derfor, at man med spænding iagttager Gorbatsjovs forsøg på at klare den balanceakt, som mange gange tidligere har vist sig håbløs.

De absolutte modeller har også været gældende inden for fx litteraturvidenskaben (Barbara Lönnqvist). Den formalistiske analyse, som blomstrede i 20ernes Sovjetunion, skubbede interessen for forfatterens person og den historiske sammenhæng væk til fordel for at fokusere på tekstens egne særtræk. Litteraturhistorien blev på den måde til genrehistorie og teknikstudier. **Formalismen** kendetegnedes ved at gøre det formelle og det æstetiske til målet, og ikke til et middel på vejen mod en afdækning af tekstens indre ontiske og etiske aspekter. **Funktionalismen**, fx i form af Pragerskolen, gav oprindelig håb om en mere nuanceret tekstanalyse, men den stivnede i gold sociologisk determinisme. Denne tendens gælder i parentes bemærket også inden for sprogvidenskaben, men det betyder ikke, at der ikke kæmpes en kamp for at ændre på status quo. Dette kan bla. ses i en påfaldende øget litteraturteoretisk og lingvistisk interesse for individet, hvor det før var kollektivet, der var det eneste legitime undersøgelsesperspektiv. Også her er der altså grøde.

Perspektiv

Organiseringen af alt omkring mødet var forbilledlig, og der er noget at leve op til for Slavisk Institut ved Aarhus Universitet, som er vært næste gang. Det 13. Nordiske Slavistmøde afholdes i 1993 - samme år som Stender-Petersen ville være fyldt 100 år. Det giver en naturlig anledning til at fejre de stolte traditioner, men forhåbentlig vil det også kunne vise, at faget har en fremtid herhjemme.

Opgaven med at formidle kontakten mellem Danmark og de slaviske lande bliver ikke mindre fremover. De kulturelle modsætninger, som indirekte fremgår af det foregående, suppleres af de sproglige. Begge slags modsætninger udgør mulige hindringer for en gnidningsfri kommunikation. Det gælder ikke mindst den kommunikation, der er nødvendig for at fremme handelsforbindelserne. I parentes kan det bemærkes, at Statens Humanistiske Forskningsråd i 1990 har iværksat projektet "Oversættelse af fagsproglige tekster", som sigter på at forbedre betingelserne for den in-terlingvale kommunikation. Russisk indgår her som et af de centrale fremmedsprog i forhold til dansk.

Søgningen til især russiskstudierne ved Handelshøjskolen i København afspejler forandringerne i det politiske verdensbillede. Man kan håbe på, at mødet i 1993 vil vise, at den danske slavistik ved universiteter og handelshøjskoler atter vil være i ekspansion. I modsat fald risikerer man, at Danmark bliver hægtet af i de vestlige landes kapløb om at etablere de eftertragtede forbindelser. Behovet for at kunne tale med østeuropæerne på deres egne sprog er bestemt ikke blevet mindre, efter at fx de enkelte sovjetiske virksomheder har fået mulighed for at handle med udenlandske firmaer på egen hånd.

Refererede foredrag

Durovic, L'ubomír: *Kunskapsvakuum i Ryssland som stimulus för kunskap om Ryssland på 1500-1700-talen.*

Fryszman, Alex: *Den filosofiske kultur og kulturfilosofien i Sovjet. Traditioner og perspektiver.*

Gerner, Kristian: *Människa och miljö i Sovjetunionen.*

Lönnqvist, Barbara: *Tolkning av litteraturen.*

Steffensen, Eigil: *Kulturens krise og krisens kultur.*